

Emmanuil Roïdis

Visat núm. 4
(octubre 2007)

par Montserrat Franquesa i Joaquim Gestí

Emmanuil Roïdis (1836-1904) és una de les figures més destacades i controvertides de la literatura grega del segle XIX i, sens dubte, la ment més cosmopolita. Heterodox inclassificable, el seu inconformisme i el seu esperit obert representen una alenada d'aire fresc dins de la literatura grega d'aquelles dècades.

Roïdis va néixer a l'illa de Siros, al mar Egeu, en el si d'una aristocràtica família de comerciants originaris de Quios. El 1855 se n'anà a Berlín, on estudià filologia i filosofia. Un altre motiu, però, el portà també a aquella ciutat alemanya: el tractament mèdic de la sordesa que l'acompanyà fins al final de la seva vida. Acabats els estudis, tornà al negoci patern i viatjà per tot Europa, Romania i Egipte, per raons comercials.

L'any 1860 publicà la seva traducció en quatre volums de *l'Itineraire* de Chateaubriand, en el pròleg de la qual declarà la seva posició sobre la qüestió de l'ús de la llengua en la literatura: Roïdis s'adhereix a l'ús de la llengua *katharevousa* (pura) com a forma literària més adient, completa i rica, enfront de la *dimotikí* (popular), que considerava empobrida i contaminada per anys de dominació estrangera. El 1862 tornà a Atenes i es dedicà completament a la literatura. El 1866 publicà *La Papessa Joana*, en què, prenent com a pretext la història llegendària del segle XI de la monja que, disfressada d'home, pujà al solí pontifici després del papat de Lleó IV i que fou descoberta en sobrevenir-li els dolors de part durant una professió, satiritzava de manera punyent la societat, la política i l'església ortodoxa de l'època. L'obra tingué un èxit aclaparador, es reedità moltes vegades i de seguida es traduí al francès (1869), a l'alemany (1875) i a l'italià (1876). En paraules de Lawrence Durrell, citades per Antoni Góngora en el pròleg de la seva traducció: «*La Papessa Joana* és una petita obra mestra, digna d'ocupar un lloc entre, posem per cas, *Candide* de Voltaire i *Thaïs* d'Anatole France als prestatges de la llibreria del lector perspicaç».

La novel·la provocà un gran escàndol entre els estaments socials que fustigava, fins al punt que fou excomunicat pel Sagrat Consell, màxima jerarquia ortodoxa, i durament criticat per l'església i la intel·lectualitat catòlica europea. A casa nostra, tot i que no fou traduïda, la polèmica no passà desapercebuda. Recordem, a tall d'exemple, que Rubió i Lluch criticà l'obra de Roïdis en el pròleg de la traducció del *Loukís Laras* de Vikelas. El docte hel·lenista català no s'estava de criticar qualsevol cosa que posés en dubte l'autoritat de l'església vaticana.

Roïdis morí a Atenes, el 1904, d'un atac de cor. Com a escriptor, és conegut, sobretot, com l'autor de *La Papessa Joana*. Alguns crítics, però, consideren més reeixides algunes narracions, concretament les del període final de la seva vida. Ambientades a Siros, l'illa natal i amb un cert contingut autobiogràfic, en destaquen *Història d'una gata* (1893), *Història d'un cavall* (1894), *Psicologia d'un marit de Siros* (1894) i *La queixa de l'enterraments* (1895), traduïdes al català per Antoni Góngora.

Roïdis representa, doncs, un cas únic dins de la literatura neogrega de final del XIX i començament

del XX. Un autor que no deixà indiferent als seus coetanis, que fou acusat d'impíu, d'enemic de Crist, d'instrument de Satanàs, d'apàtrida i d'esnob pels seus detractors, i de genial, d'esperit agut, de símbol de mesura i de racionalista pels seus defensors. Si deixem de banda, però, la polèmica, es pot afirmar que es tracta d'un dels intel·lectuals més importants i universals d'aquell període i un dels que més ha influït en la literatura grega posterior.